

Kirje

27.2.2025

VN/20544/2024

VN/20544/2024-OKM-24

Jakelussa mainittu

Opetus- ja kulttuuriministeriön lausunto

Valtiovarainministeriö on pyytänyt opetus- ja kulttuuriministeriön lausuntoa luonnoksesta hyvinvointialueiden tehtäviä koskeviksi valtakunnallisiksi tavoitteiksi vuosille 2025–2029. Lausuntonaan opetus- ja kulttuuriministeriö toteaa seuraavaa.

On tärkeää laatia valtakunnalliset tavoitteet osaksi hyvinvointialueiden strategista ohjausta. Jotta ohjaus on vaikuttavaa, hyvinvointialueita koskevien tavoitteiden tulisi olla mahdollisimman selkeitä ja niistä keskeisimpien tulisi korostua tavoitedokumentissa. Selkeyden lisäämiseksi tavoitedokumentissa olisi hyvä erottaa toistaan laajempi yleinen kuvailuosuus ja sen jälkeen konkretisoida tavoitteet ja niihin liittyvät toimet.

Yksityiskohtaisemmin valtakunnallisista tavoitteista opetus- ja kulttuuriministeriö esittää seuraavaa.

Tavoitedokumentin liitteessä todetaan tavoitteiden seurantamittarit. Osa nyt ehdotetuista mittareista vaikuttaa olevan kuvaavia ja tuovan sinänsä hyödyllistä tietoa eri hyvinvointialueiden tilanteesta. Kaikilla mittareilla ei kuitenkaan ole selvää yhteyttä asetettuun tavoitteeseen. Myös seurantamittarit olisi hyvä jakaa tilannekuvaa antaviin mittareihin ja varsinaisiin tavoitteiden saavuttamista kuvaaviin mittareihin.

Opetus- ja kulttuuriministeriö esittää, että liitteenä oleviin tavoitteiden seurantamittareihin lisätään kohtaan yhdenvertaisuus ja saatavuus opiskeluhoitopalveluja koskevat seurantamittarit. Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) on merkittävä yhdyspinta hyvinvointialueita ja opetus-/koulutustoimintaa koskien, jonka toimivuutta tulee seurata ja mitata. Oppilas- ja opiskeluhoitolaian toteutumisen tulisi osana laajempaa hyvinvointia edistävää työtä varmistaa yhdenvertaiset ja saavutettavat opiskeluhoitopalvelut niihin oikeutetuille esi- ja perusopetuksen, lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen sekä kansanopistojen opintovuosi opiskelijoille.

Opiskeluhoitopalvelut ovat hyvinvointialueen valtakunnallisissa tavoitteissa yksi merkittävä strateginen tavoite, jolla voidaan ohjata valtakunnallisesti merkittävien ennaltaehkäisevien hyvinvointipalvelujen toteutumista sekä palvelujen uudistus- ja kehittämistarpeita. Lisäksi opetus- ja kulttuuriministeriö esittää, että seurantamittareihin lisätään harjoittelupaikkojen saatavuutta kuvaava mittari.

Lukuun 2 Tavoitteiden kokonaisuus opetus- ja kulttuuriministeriö esittää lisäystä sivulle 10 henkisestä kriisinkestävyydestä seuraavasti: Hyvinvointialueiden on toimillaan edistettävä oman alueensa väestön hyvinvointia, terveyttä, turvallisuutta ja henkistä kriisinkestävyyttä. Samaa lisäystä esitämme lukuun 3.1 sivulle 14. Sivulle 14 luvun 3.1 ensimmäisen kappaleen loppuun esitämme seuraavaa täydentävää virkettä: Alueen asukkaiden pitkäjänteisen henkisen kriisinkestävyyden vahvistaminen yhteistyössä sivistyspalveluiden kanssa on olennainen osa väestön hyvinvointia, terveyttä ja turvallisuutta.

Lukuun 3.3.1 esitämme lisättäväksi kulttuuri- ja nuorisotyön palvelut toisen kappaleen viimeiseen virkkeeseen: Eri osa-alueita edistetään kokonaisvaltaisesti huomioiden kaikki taustatekijät, alueiden erityispiirteet ja monialaiset palvelut, kuten työllisyys- ja koulutuspalvelut, nuorisotyön - ja kulttuuripalvelut.

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Opetus- ja kulttuuriministeriö

Käyntiosoite
Besöksadress
Office

Puhelin
Telefon
Telephone

Faksi
Fax
Fax

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet

PL 29
00023 Valtioneuvosto

Meritullinkatu 10
Helsinki

0295 16001
+358 295 16001

09 135 9335
+358 9 135 9335

kirjaamo.okm@gov.fi

Lukuun 3.2.1 esitämme muokkausta viimeiseen virkkeeseen seuraavasti: Väestön omaa toimijuutta, tietoisuutta ja ohjausta, kuten elintapaohjaus sisältäen kulttuurin ja liikunnan sekä oman elämän osallisuutta hyvinvointiin, terveyteen sekä työ- ja toimintakykyyn liittyvissä asioissa vahvistetaan osana selkeämpää sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmää.

Luku 4.1 Hyvinvoiva ja riittävä henkilöstö

Henkilöstön riittävyys on keskeinen strateginen edellytys sosiaali- ja terveystalouden toiminnalle ja palvelujen laadulle. Henkilöstöön ja henkilöstön riittävyyteen liittyvien strategisten tavoitteiden asettaminen on erittäin keskeistä ja niitä tulisi korostaa tavoiteasiakirjassa.

Opetus- ja kulttuuriministeriö on viime vuosina vastannut sote-alan henkilöstöpulaan luomalla korkeakouluille kannusteita (lisärahoitus ja rahoituskohdennukset, korkeammat tutkintotavoitteet) ja ohjaamalla korkeakouluja aloituspaikkamäärien lisäämiseen (korkeakoulujen sopimuskauden tavoitteet vuosille 2025–2028). Sekä ammattikorkeakoulut että yliopistot ovatkin lisänneet alan koulutusmääriä erityisesti vuodesta 2020 alkaen. Sosiaali- ja terveysalan korkeakoulututkintoihin sisältyy pakollisena harjoittelu. Lisäksi ulkomaisen tutkinnon suorittaneiden täytyy suorittaa Valviran edellyttämä harjoittelu laillistamisen tai nimikesuojauksen edellytyksenä. Sosiaali- ja terveysalan tehtäviin johtavassa korkeakoulutuksessa on kasvava määrä muita kuin äidinkielenään suomea tai ruotsia puhuvia opiskelijoita.

Opetus- ja kulttuuriministeriö on jo pitkään saanut palautetta erityisesti ammattikorkeakouluista siitä, että harjoittelupaikkoja ei ole riittävästi saatavilla. Harjoittelupaikkojen saatavuus on keskeinen edellytys henkilöstöpulan ratkaisemiselle, koska niiden puute on hidastanut koulutuksen suorittamista ja voi estää tutkinnon suorittamisen. Harjoittelupaikkojen puute estää myös ulkomaisen tutkinnon suorittaneita saamasta laillistuksen tai nimikesuojauksen ja pääsyn ammattia vastaaviin tehtäviin.

Ammattikorkeakoulujen rehtorijärjestö Arene on tehnyt selvityksen harjoittelupaikkojen tilanteesta. Ammattikorkeakoulujen mukaan erityisen paljon laadukkaiden harjoittelupaikkojen puute näkyy sairaanhoitajakoulutuksen EU-direktiivien edellyttämistä harjoittelupaikoissa, joissa suurin puute on lasten hoitotyön ja kirurgisen hoitotyön harjoittelupaikoista. Harjoittelupaikoista on erityisen suuri pula alkuvaiheen opiskelijoiden ja ulkomaalaisten opiskelijoiden kohdalla.

Harjoittelupaikkojen saatavuuden ongelmia on nostettu viime vuosina esiin erilaisissa ministeriön työryhmissä (esimerkiksi STM:n Hyvän työn ohjelma, STM:n yhdistetty sosiaali- ja terveysalan ammattihenkilöiden neuvottelukunta) ja sidosryhmien kanssa käydyissä keskusteluissa, mutta tämä asiantuntija- ja alemman johtotason kanssa käytävä keskustelu ei ole johtanut tilanteen korjaantumiseen. Harjoittelupaikkojen saatavuuden parantaminen on strategisesti keskeinen edellytys henkilöstöpulan ratkaisemiseksi ja se edellyttää toimia hyvinvointialueiden johdon tasolla.

Tämä nykytilan ongelma tulisi huomioida tavoiteasiakirjassa. Lukuun 4.1 tulisi sisällyttää tavoite, hyvinvointialueet arvioivat säännöllisesti yhdessä ammatillisen koulutuksen järjestäjien ja korkeakoulujen kanssa harjoittelupaikkojen riittävyyttä ja lisäävät laadukkaiden harjoittelupaikkojen tarjontaa ottaen erityisesti huomioon opintojen alkuvaiheessa olevat opiskelijat ja vieraskieliset opiskelijat. Tavoitteen toteutumisen seurannaksi tulisi kehittää mittari.

Luonnoksen mukaan ”Koulutuksen järjestämisessä turvataan kansalliskieliset palvelut”. Tavoite on monitulkintainen ja tulisi selkeyttää, erityisesti ottaen huomioon, että tavoite näyttää sulkevan ulos saamenkielisten sosiaali- ja terveystalouden turvaamisen.

Opetus- ja kulttuuriministeriö kannustaa valtiovarainministeriötä ja sosiaali- ja terveysministeriötä vielä miettimään tavoitteiden seurantamittareita, että ne vastaisivat asetettuja tavoitteita. Tulisiko mittareilla olla jokin minimitalvoite tai tietyn kokoluokan positiivinen muutos luvuissa olisi kirjoitettu auki ja kerrottu sen merkitykset arvioidulle toiminnalle? Ennalta ehkäisevän työn vaikuttavuuden osalta mittareita ei esimerkiksi ole (tavoitteissa tarve siirtää sote-palveluiden painopistettä erityistason palveluista perustason palveluihin).

Lasten ja nuorten syrjäytymisen tekijät olisi tarpeellista nostaa seurantamittareihin jollakin tapaa, tämä voisi tuoda esille mm. ennalta ehkäisevien palvelujen puutteet tai niiden kohtaamattomuuden nykyisessä palvelujärjestelmässä. Syrjäytymisen mittareita voisi lisätä sekä 1 Väestön hyvinvointi, terveys ja turvallisuus että 2 Yhdenvetäiset palvelut -kohtiin. Mittareita voisivat olla esim. lapsiperheköyhyyden indikaattorit, alueen pitkäaikaisten työttömien määrä, alueen asukkaiden koulutusaste, neet-nuorten määrä, päihteiden käyttö/hoido, kouluterveyskyselyssä jatkuvaa ja pitkäaikaista kiusaamista kokeneiden määrä/pitkäaikaista ahdistusta kokeneiden nuorten määrä, maksuhäiriömerkintöjen määrä. Tietoa saatavissa esim. täältä: [Toimintasuunnitelma köyhyyden ja syrjäytymisen vähentämiseksi vuoteen 2030 mennessä](#)

Kohdan 4 Vaikuttavuusmittareihin sosiaalihuollon osalta tulisi lisätä pitkäaikaisen toimeentulosaajien määrä (ja tavoitemäärät).

Ehdotetut seurantamittarit eivät ole riittäviä kuvaamaan hyvinvointialueiden todellista toimintaa. Erillisselvityksillä sovituista teemoista (esim. syrjäytyminen) toiminnasta saisi tarkemman kuvan.

Kansliapäällikkö

Anita Lehtikoinen

Neuvotteleva virkamies

Merja Niemi

Jakelu

VM Valtiovarainministeriö

VN/20544/2024-OKM-24

Seuraavat henkilöt ovat allekirjoittaneet tämän asiakirjan sähköisesti /

Följande personer har undertecknat denna handling elektroniskt /

This document has been signed electronically by the following persons: